

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE
BROJ: 57 0 Ps 123414 19 Rev
Banjaluka, 11.03.2020. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija, Tanje Bundalo kao predsjednika vijeća, Davorke Delić i Gorjane Popadić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužioca „G.“ a.d. B. - u stečaju, zastupan po punomoćniku D.T., advokatu iz B., protiv tužene RS, Ministarstvo ..., zastupane po Pravobranilaštvu Republike Srpske, sjedište zamjenika u Banjaluci, radi isplate, odlučujući o reviziji tužene izjavljenoj protiv presude Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 57 0 Ps 123414 18 Pž od 14.02.2019. godine, na sjednici održanoj dana 11.03.2020. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se usvaja, obje nižestepene presude se preinačavaju tako što se tužbeni zahtjev tužioca odbija u cjelosti.

Tužilac se obavezuje da tuženoj na ime troškova cijelog postupka plati iznos od 12.500,00 KM.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Okružnog privrednog suda u Banjaluci broj: 57 0 Ps 123414 17 Ps od 19.10.2018. godine, obavezana je tužena RS, Ministarstvo ..., da tužiocu „G.“ a.d. B. - u stečaju, isplati iznos od 1.706.186,62 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 04.07.2016. godine, pa do isplate, te mu naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 13.652,00 KM, a sve u roku od 30 dana od dana prijema presude.

U preostalom dijelu zahtjev za naknadu troškova postupka u iznosu od 2.500,00 KM, je odbijen.

Drugostepenom presudom Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 57 0 Ps 123414 18 Pž od 14.02.2019. godine, žalba tužene je odbijena i presuda Okružnog privrednog suda u Banjaluci broj: 57 0 Ps 123414 17 Ps od 19.10.2018. godine, u pobijanom obavezujućem dijelu (stav 1. izreke), potvrđena.

Odbijen je zahtjev tužioca za naknadu troškova sastava odgovora na žalbu.

Blagovremeno izjavljenom revizijom drugostepenu presudu pobija tužena iz razloga povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana presuda preinači, odnosno ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

U odgovoru na reviziju tužilac predlaže da se revizija odbije.

Revizija je osnovana.

Predmet spora u ovoj parnici je zahtjev tužioca da mu tužena isplati iznos od 1.706.186,62 KM, koji je po rješenju Okružnog privrednog suda u Banjaluci uplatio na depozitni račun Okružnog privrednog suda u Banjaluci, otvoren kod „B.S.“, radi obezbjeđenja potraživanja stečajnih povjerilaca tužioca.

Na osnovu izvedenih dokaza i rezultata cjelokupnog postupka prvostepeni sud je utvrdio da je Ministarstvo ... RS dana 30.12.2013. godine, izdalo Naredbu o ukidanju depozitnih računa osnovnih, okružnih i okružnih privrednih sudova u RS, prema kojoj će ovi budžetski korisnici svoje poslovanje obavljati preko sistema jedinstvenih računa trezora, uz obavezu da najkasnije do 31.12.2013. godine, u skladu sa instrukcijama o uplati, izvrše prenos salda sa računa koji su imali do tada; da je u stečajnom postupku nad tužiocem stečajni upravnik tužioca obavijestio Okružni privredni sud u Banjaluci (koji provodi stečajni postupak nad tužiocem) da su za potraživanja stečajnih povjerilaca koji vode sudske sporove rezervisana sredstva i deponovana na depozitni račun tog suda (koji je bio otvoren kod „B.S.“ a.d. B.) u iznosu od ukupno 1.706.186,62 KM i to dana 27.10.2014. godine iznos od 69.003,00 KM, dana 07.11.2014. godine, iznos od 1.125.330,61 KM, dana 09.03.2015. godine, iznos od 482.284,54 KM i iznos od 29.571,04 KM; da je nad „B.S.“ a.d. B. otvoren stečajni postupak dana 04.04.2017. godine i da je tužilac u tom stečajnom postupku prijavio potraživanje u iznosu od 2.424.384,84 KM, koje je stečajni upravnik „B.S.“ osporio; da je i tužena prijavila potraživanje u iznosu od 27.065.542,19 KM i da je stečajni upravnik „B.S.“ na ispitnom i izvještajnom ročištu 07.07.2017. godine priznao potraživanje tuženoj u iznosu od 24.784.901,66 KM, u okviru koga se nalazi i potraživanje po osnovu uplaćenog depozita od strane tužioca; da je tužilac pismenim putem dana 04.07.2016. godine tražio od Ministarstva ... RS povrat uplaćenog depozita i da tužena nije vratila tužiocu uplaćena sredstva.

Kod ovako utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeni sud, polazeći od toga da depozitni račun Okružnog privrednog suda u Banjaluci ulazi u sistem jedinstvenog računa trezora koji u smislu odredbe člana 4. stav 1. Zakona o trezoru („Službeni glasnik RS“ broj 28/13, dalje: ZT) uspostavlja i njime rukovodi Ministarstvo ... RS, odnosno tužena, nalazi da je tužilac na račun tužene položio iznos od 1.706.186,62 KM, te da je ovlašten od tužene zahtijevati i vraćanje ovog iznosa, pa da je neosnovan prigovor nedostatka pasivne legitimacije.

Dalje zaključuje da je podnošenjem pismenog zahtjeva od strane tužioca dana 04.07.2016. godine, za vraćanje novčanih sredstva koja su uplaćena u svrhu obezbjeđenja potraživanja stečajnih povjerilaca tužioca, prestao da postoji pravni osnov po kome je tuženoj izvršena isplata, te da bi se tužena neosnovano obogatila na račun tužioca ako uplaćena sredstva ne bi vratila tužiocu, jer je obaveza tužene da vrati ono što je primila po pravnom osnovu koji je prestao da postoji. Po ocjeni prvostepenog suda činjenica da je račun na koji su uplaćena novčana sredstva otvoren kod „B.S.“, nad kojom je otvoren stečajni postupak i da je „B.S.“ a.d. B. - u stečaju priznala to potraživanje Ministarstvu ... RS, ne oslobađa tuženu obaveze da tužiocu vrati uplaćena sredstva, jer je tužilac ta sredstva uplatio na račun tužene, a ne na račun „BS“ a.d. B. (s kojom tužilac nije ni u kakvom poslovnom odnosu).

Konačno, prvostepeni sud zaključuje da se radi o novčanim sredstvima tužioca, a ne tužene, te da se tužena za ovaj iznos obogatila, pa je pozivom na odredbu člana 210. stav 4. i člana 214. Zakona o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ“ broj 29/78, 39/85 i 57/89, te „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/05, u daljem tekstu ZOO) obavezao tuženu da isplati tužiocu

iznos od 1.706.186,62 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 04.07.2016. godine, kada je tužilac pozvao tuženu da mu vrati uplaćena sredstva, od kada se tužena smatra nesavjesnim sticaocem, pa do isplate.

Drugostepeni sud je prihvatio činjenično utvrđenje i pravne zaključke prvostepenog suda, te je žalbu tužene odbio i prvostepenu presudu temeljem odredbe člana 226. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP), potvrdio.

Odluke nižestepeni sudova nisu pravilne.

Nije sporno da su u vrijeme otvaranja stečaja nad tužiocem, koji je još u toku, po rješenju Okružnog privrednog suda u Banjaluci, shodno odredbi člana 130. Zakona o stečajnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 26/10, dalje: ZSP), na depozitni račun tog suda, otvoren kod „B.S.“, rezervisana i deponovana sredstva za potraživanja stečajnih povjerilaca tužioca koji vode sudske sporove protiv tužioca u iznosu od ukupno 1.706.186,62 KM (i to dana 27.10.2014. godine iznos od 69.003,00 KM, dana 07.11.2014. godine, iznos od 1.125.330,61 KM, dana 09.03.2015. godine, iznos od 482.284,54 KM i iznos od 29.571,04 KM). Na taj način je stečajni upravnik, koji nakon otvaranja stečajnog postupka raspolaže imovinom koja pripada stečajnoj masi pod pravnim nadzorom stečajnog sudije, koji vodi i upravlja stečajnim postupkom, postupajući po rješenju suda ispunio obavezu iz člana 130. ZSP da položi kod suda iznose koji su zadržani kod glavne diobe.

Takođe nije sporno da je nad „B.S.“ a.d. B. otvoren stečajni postupak dana 04.04.2017. godine i da je tužilac u tom stečajnom postupku prijavio potraživanje u iznosu od 2.424.384,84 KM, koje je stečajni upravnik „Banke Srpske“ osporio, a da je i Ministarstvo ... RS prijavilo potraživanje po osnovu depozita institucija javnog sektora u iznosu od 27.065.542,19 KM i da je stečajni upravnik „BS“ na ispitnom i izvještajnom ročištu 07.07.2017. godine priznao potraživanje u iznosu od 24.784.901,66 KM, u okviru koga se nalazi i potraživanje po osnovu uplaćenog depozita od strane tužioca.

Tužilac smatra da tužena nije vodila računa o interesima lica koja su deponovala sredstva, pa tako i tužioca, niti utvrdila rejting banaka i da se ponašala suprotno standardu dobrog privrednika, na štetu tužioca, koji je bio prinuđen uplatu sredstava izvršiti na račun „B.S.“, koja je već tada bila u velikim gubicima, čime se tužena neosnovano obogatila jer ne želi da deponovana sredstva tužiocu vrati.

Odredbom člana 210. ZOO propisano je da, kad je neki dio imovine jednog lica prešao na bilo koji način u imovinu nekog drugog lica, a taj prelaz nema svoj osnov u nekom pravnom poslu ili u zakonu, sticalac je dužan da ga vrati, a kad to nije moguće, da nadoknadi vrijednost postignutih koristi (stav 1.). Obaveza vraćanja, odnosno naknada vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnov koji se nije ostvario, ili koji je kasnije otpao (stav 2.).

Sticanje bez osnova predstavlja jedan od izvora obligacionih odnosa, za koji je potrebno da se kumulativno ispune opšti bitni elementi a to su umanjeње imovine jednog lica, uvećanje imovine drugog lica, veza između umanjeња i uvećanja imovine i odsustvo pravnog osnova koji bi pravno opravdao umanjeње i uvećanje imovine.

Pravila o pravno neosnovanom obogaćenju bave se pitanjem da li među subjektima postoji pravna veza u smislu pravnog osnova na osnovu koga je došlo do smanjenja imovine jednog subjekta i povećanja imovine drugog. Ako među subjektima prava nema pravnog osnova za izvjesno smanjenje i povećanje imovine (ili ako je osnov kasnije „otpao“), onda svaki subjekt drži bez osnova ono što je primio, bez obzira da li postoji ili ne postoji ma kakva srazmjera u vrijednosti među dobrima. U tom slučaju neosnovano osiromašeni je ovlašten da traži da mu lice koje se neosnovano obogatilo vrati dio imovine koji je prešao u imovinu tog lica, a kad to nije moguće, da mu nadoknadi vrijednost postignutih koristi.

Međutim, uvećanje i umanjenje imovine kao međuzavisna pojava ne može se poistovijetiti s pojmom uzročne veze kod prouzrokovanja štete, kao što se pravno neosnovano obogaćenje ne može poistovijetiti s prouzrokovanjem štete kao izvorom obligaciono – pravnih odnosa. To su posebni, samostalni i međusobno različiti pojmovi, bez obzira na to što se u nekim slučajevima dodiruju i prepliću.

Odredbom člana 155. ZOO šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta). Da bi po odredbama čl. 154., 155. i 158. ZOO postojala odgovornost nekog lica za naknadu štete, potrebno je da su ispunjene sljedeće zakonske pretpostavke: da šteta postoji, da je prouzrokovana protivpravnom radnjom ili propuštanjem, da se radnja ili propuštanje mogu pripisati u krivicu štetniku i da postoji uzročna veza između radnji, odnosno propuštanja i nastale štete.

ZT uređen je način rada Trezora Republike Srpske, koji uspostavlja i kojim rukovodi Ministarstvo finansija Republike Srpske (član 4. stav 1.), koje je dužno da sprovede proceduru otvaranja računa koji ulaze u sistem Jedinštenog računa Trezora (član 12. stav 2.), izvrši izbor računa javnih prihoda ... i svih ostalih usluga banaka neophodnih za rad Trezora (član 12. stav 3.), donese akta kojima se propisuju uplate na račun i isplate sa računa u sistemu Jedinštenog računa trezora (član 9. stav 1), te vrši nadzor nad sprovođenjem ZT (član 29. ovog zakona).

Na osnovu ovlaštenja iz ZT, Ministarstvo ... RS donijelo je dana 30.12.2013. godine Naredbu o ukidanju depozitnih računa osnovnih, okružnih i okružnih privrednih sudova u Republici Srpskoj, prema kojoj ovi budžetski korisnici svoje poslovanje obavljaju preko sistema jedinstvenih računa trezora, uz obavezu da najkasnije do 31.12.2013. godine, u skladu sa instrukcijama o uplati, izvrše prenos salda sa računa koji su imali do tada.

Tada je između ostalih ukinut i depozitni račun Okružnog privrednog suda u Banjaluci kod NLB R.b. a.d. B. i u okviru Jedinštenog računa trezora otvoreni depozitni računi preko kojih će osnovni, okružni i okružni privredni sudovi poslovati, pa Okružni privredni sud u Banjaluci i nije mogao drugačije odrediti da se deponovana sredstva polože, niti je stečajni upravnik tužioca mogao uplatu izvršiti na neki drugi račun.

Za primjenu odredbe člana 210. ZOO relevantno je da li je došlo do sticanja bez osnova, odnosno da li je jedno lice neosnovano osiromašilo, a drugo se neosnovano obogatilo, bez pravnog osnova koji bi opravdao umanjenje i uvećanje imovine. Kada se steknu zakonom predviđeni uslovi o sticanju bez osnova, ma koje vrste, onda između obogaćenog i osiromašenog nastaje obligaciopravni odnos, u kome se kao povjerilac pojavljuje osiromašeno lice, a kao dužnik

obogaćeno lice. Na osnovu tog odnosa osiromašeno lice ima prema obogaćenom licu tražbeno pravo koje ga ovlašćuje da od obogaćenog zahtjeva povraćaj onoga čime se obogatio, a ako to nije moguće njegovu protivvrijednost, a obogaćeni ima obavezu da vrati osiromašenom ono čime se obogatio.

Deponovanje sredstava tužioca je izvršeno u skladu sa ZSP, pa se ne može govoriti o odsustvu pravnog osnova.

Takođe, deponovanjem sredstava tužioca na depozitni račun suda (račun posebnih namjena) ta sredstava nisu prešla u imovinu tužene. Svrha polaganja depozita je polaganje od strane dužnika za povjerioca određene stvari (u koje spada i novac). Odredbe Zakona o vanparničnom postupku ("Službeni glasnik RS" broj 36/09 i 91/16, dalje: ZVP) koje regulišu pitanje sudskog depozita, pa i načina deponovanja novca (član 212-225), ne predviđaju da će deponovanjem predmet depozita postati svojina Republike Srpske, jer to nije svrha depozita. Takva mogućnost postoji po ZVP jedino u slučaju da se da lice u čiju korist je predmet primljen isti ne preuzme po pozivu suda u roku od 3 godine od urednog poziva (član 224.), kada će sud rješenjem odrediti da je predmet postao svojina Republike Srpske.

Deponovanje sredstava vrši se polaganjem novca poseban račun, koji ZT definiše kao račun posebnih namjena, koji na zahtjev budžetskog korisnika otvaraju Trezor Republike i lokalni trezori, na koji se vrše uplate sredstava posebnih namjena, kao i sve isplate po namjenama ili projektima (član 2. stav 1. tačka k) ZT). Taj račun posebnih namjena dio je sistema jedinstvenog računa trezora koji se sastoji od računa javnih prihoda, investicionih računa, transakcionih računa i računa za posebne namjene (član 2. stav 1. tačka e) ZT).

Prema odredbi člana 6. ZT svi javni prihodi uplaćuju se na račune u sistemu Jedinostvenog računa trezora i isključivo pravo raspolaganja sredstvima u sistemu Jedinostvenog računa trezora ima Ministarstvo ..., odnosno nadležna služba opštine, grada i fonda. To znači da Ministarstvo ... ne može raspolagati računom posebnih namjena, jer ta sredstva ne predstavljaju javne prihode koji se (između ostalih) uplaćuju na račune u sistemu Jedinostvenog računa trezora.

Iz navedenog slijedi da deponovanjem sredstava tužioca na račun suda, ta sredstva nisu prešla u imovinu tužene.

Pogrešno zaključuju nižestepeni sudovi da je podnošenjem pismenog zahtjeva stečajnog upravnika tužioca Ministarstvu ... RS "otpao" pravni osnov po kome su sredstva deponovana, jer je deponovanje izvršeno radi obezbjeđenja potraživanja stečajnih povjerilaca tužioca koji vode sudske sporove protiv tužioca, što znači da su sredstva deponovana do momenta kada se steknu uslovi propisani zakonom kojim se uređuje vođenje stečajnog postupka.

Iz utvrđenih činjenica konkretne parnice proizlazi da tim deponovanim sredstvima tužena nije raspolagala (raspolaganjem se ne može smatrati podnošenje prijave potraživanja od strane Ministarstva ... RS u postupku stečaja nad „B.S.“), pa ni naplatila ih u stečajnom postupku koji je otvoren nad "B.S.", pa se tužena nije neosnovano obogatila za taj iznos, kako pogrešno zaključuju nižestepeni sudovi.

Zato, nisu ispunjeni uslovi za primjenu odredbe člana 210. ZOO, pa tužena u reviziji osnovano ukazuje na pogrešanu primjenu materijalnog prava i osporava zaključak nižestepenih sudova da se neosnovano obogatila.

Pored toga, u radnjama organa tužene (stečajnog suda i Ministarstva ... RS) koji su postupali po ZSP i ZT nema protivpravnosti, pa tako ni uslova odštetne odgovornosti, u smislu odredbe člana 155. ZOO.

Takođe, nema uslova za uspostavljanje odgovornosti za štetu od strane tužene ni u smislu odredbe člana 172. ZOO, jer odgovornost pravnog lica za rad njegovih organa u smislu navedene zakonske odredbe postoji u slučaju nezakonitog i nepravilnog rada, a prema stanju spisa i činjeničnom utvrđenju u konkretnoj parnici ne može se zaključiti da je deponovanjem sredstava tužena postupala suprotno zakonu, ili suprotno pravilima struke koja odudaraju od uobičajene metode rada u državnom tijelu i mimo cilja koji je određen, odnosno suprotno zahtjevu koji bi normalnim obavljanjem službe trebalo ostvariti u javnom interesu.

Iz navedenih razloga, odlučeno kao u izreci na osnovu odredbi člana 250. stav 1. ZPP.

Kako su odluke nižestepenih sudova preinačene, to je ovaj sud odlučio o troškovima cijelog postupka na osnovu odredbe člana 397. stav 2. ZPP, a u vezi sa članom 386. stav 1, članom 387. i članom 395. ZPP. Obavezan je tužilac da tuženoj, koja je uspjela sa revizijom, naknadi na ime troškova cijelog postupka iznos od 12.500,00 KM, shodno tarifnim brojevima 2. i 12. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad advokata ("Službeni glasnik RS" broj 68/05), koji se odnose na troškove prvostepenog postupka (na ime sastava odgovora na tužbu 2.000,00 KM, pristupa na 4 održana ročišta po 2.000,00 KM, paušala 2.500,00 KM), budući da tužena nije postavila zahtjev za naknadu troškova žalbenog i revizionog postupka.

Predsjednik vijeća
Tanja Bundalo

Za tačnost otpravka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Amila Podraščić